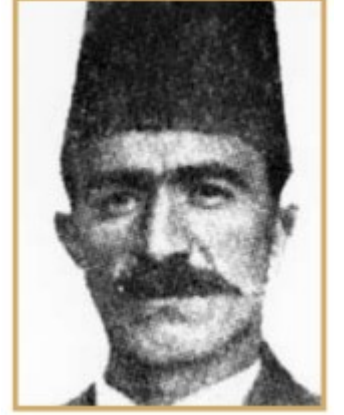

Paşo Ağa Yakub Hamdi (Bozdağ) Bey (1887-1948)

Paşo Ağa Yakub Hamdi (Bozdağ) Bey, 1887 (1303) yılında Maraş'a bağlı Pazarcık İlçesinin Göçer Köyünde doğmuştur. Babası, yörenin büyük aşiretlerinden Atmalı Aşireti'nin reisi Bozağazâde Süleyman Ağa'dır. Adı, mazbatasında "Paşo Ağa", TBMM kayıtları ve İsim Defterinde ise "Peşe Yakub Hamdi Bey" olarak kayıtlıdır. Aşireti, Pazarcık, Kızkapanlı, Sadakalar, Kizirli, Tilkiler, Turunçlu, Mahkanlı, Akçalar, Kurtdere, Gölbaşı, Elbistan, Türkören, Doğanşehir Kapıdere, İslahiye Atmalı Köyü, Nurdağı Şatırhöyük ve Afşin'e kadar çok geniş bir bölgede nüfuz sahibidir. 1908 yılında İkinci Meşrutiyetin ilânından sonra siyasete girmiş ve İttihat ve Terakki Fırkası teşkilâtında yer almıştır.

Birinci Dünya Savaşında kendisine bağlı milis kuvvetleriyle hizmette bulunmuş ve madalya ile ödüllendirilmiştir. Savaşın ardından imzalanan Mondros Mütarekesi ile birlikte Anadolu'da işgallerin başlaması üzerine Millî Mücadeleye katılmış ve aşiretine liderlik ederek Maraş savunmasına önemli katkıda bulunmuştur. Pazarcık Müdâfaa-i Hukûk Cemiyetinin kurucuları arasında yer almıştır. Nüfuzlu bir aile ve büyük bir aşirete liderlik etmesinin de etkisiyle "Paşo Ağa" olarak anılmaktadır. Aşiretinin gücünü bilen Kılıç Ali Bey (Süleyman Asaf Emrullah), Pazarcık'a geldiğinde ilk olarak kendisi ve bölgenin diğer bir büyük aşireti olan Sinemili Aşireti'nin reisi kayınbiraderi Tapo Halil Ağa ile temasa geçmiştir.

İngiliz Gizli Servis elemanı Binbaşı Edward William Charles Noel de onu ve Tapo Halil Ağa'yı kendi saflarına çekmek istemiş, bu fırsatı iyi değerlendiren Paşo Ağa ve Tapo Ağa, Noel'e olumlu cevap vererek ondan silah temin etmiş, bu silahları Maraş müdafaası için kullanarak Sivas Kongresi'ne çektikleri telgrafla Mustafa Kemal Paşa'ya bağlılıklarını ilân etmişlerdir. Ardından da 14 Eylül 1919'da Pazarcık Müdâfaa-i Hukûk Cemiyeti kurulmuştur.

İngilizler gibi Paşo Ağa'nın yöresel nüfuzunu ve gücünü bilen Ermeniler de onu kendi saflarına çekmek için vaatlerde bulunmuşlardır. Örneğin, 10 Aralık 1919 tarihinde 13. Kolordu Komutanlığı'ndan Harbiye Nezâreti'ne gönderilmiş olan şifreye göre, Ermeniler Paşo ve Tapo Ağa'ya birer mektup göndererek, kendilerine katılmaları durumunda onlara Pazarcık Kaymakamlığını ve jandarma komutanlığını teklif etmişlerdir. Ancak iki aşiret reisi de bunu reddetmiş, mektuplar konusunda da millî kuvvetlere bilgi vermişlerdir. Paşo Ağa'nın vatanseverliğine özellikle vurgu yapılan söz konusu şifrede; *"Pazarcık'dan Behisni eşrâfından Hüseyin Beye yazılan mektûb hulâsası ber vech-i âtîdir: Mar'aş Elbistan hattı Ermeniler tarafından kat' edilmiş. Mar'aş Ermeni mu'teberânı Pazarcık kasabasında rüesâdan Paşo ve Tapo ağalara bir mektûb yazarak Osmaniye (şifre)'nin Pazarcık'a geleceği kaymakamlığın Tapo Ağaya ve jandarma kumandanlığının da Paşo Ağaya tevcih edileceğini bildirmişlerdir. Bu mektûblar mûmâ-ileyh ağalar tarafından gösterilmiştir. Paşo Ağa hamiyet-i vataniyesiyle temâyüz etmiştir. Mar'aş'ın Kilikya havâlsine dâhil edileceği postahânedeki Mısır pulları isti'mâl ve telgraf ücûrâtının tezâyüd edileceği haber alınmıştır."* denilmiştir.

Yakub Hamdi (Bozdağ) Bey, Millî Mücadelede aşiretinden kurduğu müfrezeyle hem Maraş'ı çevresine bağlayan yollarda Fransız ikmal kollarına baskınlar düzenlemiş hem de şehirde işgal kuvvetleriyle meydana gelen çatışmalara

katılmıştır. Elođlu-Maraş yolunun kapatılması, Fransız kuvvetlerinin Araplar Köyüne taarruzunun engellenmesi, Pazarcık yolunu millî kuvvetlerden temizlemek isteyen Fransız güçlerinin Harabe Köyünde durdurulması ve şehrin kurtarılmasına kadar Yüzbaşı Kılıç Ali Bey'in emrinde Maraş savunması, Paşo Ağa'nın katıldığı görevlerden birkaçıdır.

Maraş savunmasının 11 Şubat 1920'de zaferle sonuçlanmasından sonra, Türkiye Büyük Millet Meclisinin birinci yasama dönemi için Maraş Milletvekili olarak seçilmesine karşın, görülen lüzum üzerine Pazarcık Kaymakamı olarak atanmış ve yasama faaliyetlerine katılmamıştır. 13 Haziran 1920'de başladığı kaymakamlık görevine devam ederken, yeni yürürlüğe giren Nisab-ı Müzakere Kanunu gereği kendisinden memuriyet ve milletvekilliği görevlerinden birini seçmesi istenmiştir. Bunun üzerine Pazarcık Kaymakamlığını tercih etmiş ve bu tercihi 6 Eylül 1920 tarihli yazı ile Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmiştir. 21 Ekim 1920 tarihli oturumda kaymakamlığı tercih etmiş olması sebebiyle milletvekilliğinden istifa etmiş sayılarak zaten fiilen başlamadığı yasama görevi resmen sona ermiştir. Kaymakamlık görevine 1924 yılına kadar devam etmiş, daha sonra kendi isteğiyle ayrılmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 23 Mayıs 1926 tarihli toplantısında, "*Maraş Pazarcık Müdafaa-i Hukuk Nahiye Azasından*" sıfatıyla, diğer 99 kişiyle birlikte Kırmızı Şeritli İstiklâl Madalyası ile ödüllendirilmesine karar verilmiştir. İstiklâl Madalyası, Millî Mücadelede cephede ya da cephe gerisinde bulunarak kahramanlık ve fedakârlık gösterenler için yüksek bir ödüllendirmedir. Kimlere verileceği ve nitelikleri TBMM'de 29 Kasım 1920 tarihinde kabul edilen 66 sayılı Kanunla düzenlenmiştir. Cephede fiilen çarpışanlara Kırmızı, o tarihlerde TBMM üyelerine Yeşil, cephe gerisinde görev yapanlara Beyaz, hem milletvekili olup hem de cephede görev yapanlardan Meclis tarafından uygun bulunanlara ise Yeşil-Kırmızı şeritli İstiklâl Madalyası verilmiştir.

Yakub Hamdi Bey, kaymakamlık görevinden sonra herhangi bir siyasî ya da kamu görevinde bulunmamış, 1 Ocak 1948 tarihinde doğum yeri olan Pazarcık'ta vefat etmiştir. Evlidir ve 7 çocuk babasıdır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, oldukça büyük ve nüfuzlu bir aşiretin reisi olması sebebiyle hem İngilizler hem de Ermeniler onu kendi taraflarına çekebilmek için büyük vaatlerde bulunmuşlar, önemli makamlar teklif etmişlerdir. Ancak Yakub Hamdi Bey, bu teklifleri geri çevirdiği gibi durumu direniş güçlerine bildirip istihbarat sağlayarak ve işgal güçlerine karşı kendi silahlı gruplarıyla doğrudan cephede çatışarak Millî Mücadeleye olan bağlılığını açıkça göstermiştir. İstiklâl Madalyalı bir Millî Mücadele kahramanı olarak pek çok seçeneği olmasına karşın zaferden sonra da milletvekilliği gibi siyasî görevlerle ilgilenmeyerek bağımsızlığında katkısının olduğu Maraş Pazarcık'a dönmüş ve orada vefat etmiştir.

Barış ERTEM

KAYNAKÇA

TBMM Arşivi ve Resmî Yayınlar

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi, Yıl 53, Sayı 118, Temmuz 2004, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2004, s.292.

Birinci Dönem Meclis Albümü (1920-1923), TBMM Basımevi, Ankara 2022.

Osmanlı Belgelerinde Ermeni-Fransız İlişkileri (1918-1919), Cilt 2, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Ankara 2003.

TBMM Albümü: 1920-2010, Cilt 1 (1920-1950), 2.bsm, TBMM Genel Sekreterliği, Ankara 2010.

TBMM Zabıt Ceridesi (TBMMZC), Devre 1, Cilt 5, 21.10.1336 (1920).

TBMMZC, Devre 1, Cilt 6, 29.11.1336 (1920).

TBMMZC, Devre 2, Cilt 25, 23.5.1926.

Türk İstiklâl Harbi, Cilt 4: Güney Cephesi, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2009.

Kitaplar, Ansiklopediler ve Araştırma Eserler

AKBIYIK, Yaşar, **Milli Mücadele’de Güney Cephesi Maraş**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi: Millî Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923)**, Cilt 3, TBMM Vakfı, Ankara 1995.

DÖĞÜŞ, Selahattin, “Pazarcık Türkmen Aşiretlerinin Maraş Savunmasındaki Rolü”, **Uluslararası Millî Mücadele Döneminde Maraş Sempozyumu (3-4 Şubat 2017)**, Cilt 3, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Kahramanmaraş 2019, s.7-23.

ERTEM, Barış, “Birinci Dönem Maraş Milletvekilleri (1920-1923)”, **Güncel Sosyal Bilimler Araştırmaları III**, Akademisyen Yayınevi, Ankara 2020, s.223-233.

GÖKHAN, İlyas, “Birinci Dönem TBMM’de Kahramanmaraş Milletvekilleri”, **XIV. Millî Egemenlik Sempozyumu (29 Nisan 2003 Kayseri, 1 Mayıs 2003 Kahramanmaraş)**, TBMM Basımevi, Ankara 2006, s.81-90.

GÖKHAN, İlyas, “Maraş Kurtuluş Savaşında Türkoğlu Cephesi”, **Millî Direnişten İstiklâl Harbi’nin İlk Zaferine Maraş’ın Kurtuluşunun 100. Yılı**, (Ed. Nejla Günay- Hüseyin Tosun), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2021, s.225-264.

GÖKHAN, İlyas, “Millî Mücadele Dönemi’nde Türkoğlu Cephesi”, **Millî Mücadele’de Güney Bölgesi Sempozyumu (25-27 Aralık 2013, Gaziantep)**, (haz. Erdem Ünlen, Orhan Neçare), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2015, s.589-623.

GÜNAY, Nejla, “Maraş’ın İşgali ve Kurtuluşu”, **Millî Mücadele’nin Yerel Tarihi 1919-1923, Cilt 4: Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Kilis, Gaziantep, Hatay, Mersin, Osmaniye, Adana**, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Ankara 2023, s.29-65.

ŞAVKILI, Cengiz, “Cumhuriyet Döneminde Siyasî, Sosyal ve Ekonomik Yönleriyle Maraş”, **Uluslararası Cumhuriyet Döneminde Maraş Sempozyumu (15-16 Kasım 2013)**, (ed. Cevdet Kabakçı, Serdar Yakar), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş 2014, s.489-508.

ŞAVKILI, Cengiz, **Birinci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Antep ve Maraş Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)**, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Cumhuriyet Tarihi Bilim Dalı, Kayseri 2000.

ŞAVKILI, Cengiz, “Bozdağ, Paşo Yakup Hamdi Bey”, **Kahramanmaraş Ansiklopedisi, Cilt 2**, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş 2017, s.244-245.

YAKAR, Serdar, **Millî Mücadele Kahramanlarımız**, Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş 2015.

21/11/2024 tarihinde

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/paso-aga-yakub-hamdi-bozdag-bey-1887-1948/?pdf=7385> adresinden erişilmiştir